

Выходзіць са жніўня 1991 года

**ЗАСНАВАЛЬНІК:**  
Міністэрства адукацыі  
Рэспублікі Беларусь

Часопіс перарэгістраваны  
ў Міністэрстве інфармацыі  
Рэспублікі Беларусь.  
Пасведчанне № 467  
ад 8 чэрвеня 2009 года.

**Галоўны рэдактар**  
**Алесь САЧАНКА**

**РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:**

Т.М. АРЭШКА, П.В. БЕСПАЛКО,  
І.У. ЖЫТКО, В.К. ЗУБОВІЧ,  
Т.М. КАРАСЦЯЛЁВА,  
Л.М. КЛЫШКО, Г.Р. МАКАРАНКАВА,  
Л.А. ПАНЬКО, Н.Ф. ПАШКАВЕЦ,  
М.М. ЧАРНЯУСКІ, В.У. ЧЭЧАТ,  
С.А. ШТАБІНСКАЯ, В.А. ШЫШКІНА.

**НАВУКОВЫЯ**

**КАНСУЛЬТАНТЫ:**

В.І. ІУЧАНКАЎ, Я.Л. КАЛАМІНСКІ,  
І.А. КАМАРОВА, Л.А. КАНДЫБОВІЧ,  
Т.Ю. ЛАГВІНА, Л.Г. ТАРУСАВА,  
А.І. ЛЯУКО, Н.С. СТАРЖЫНСКАЯ,  
І.І. ЦЫРКУН, В.У. ЧЭЧАТ.

**КАНСУЛЬТАНТЫ ЧАСОПІСА:**

Брэсцкая вобласць

Н.Д. ШАМОВІЧ.

Віцебская вобласць

А.В. ЛЯДВІНА.

Гомельская вобласць

Г.В. МЕЛЬНІКАВА.

Гродзенская вобласць

А.Л. КУХТА.

Магілёўская вобласць

Л.А. БАГНОУСКАЯ.

Мінская вобласць

І.А. ІВАНОВА.

г.Мінск

Г.Ф. АСТРОЎСКАЯ.

Мастацкі рэдактар:

М.А. АНЦІПКІНА

Літаратурны рэдактар:

А.М. МАЛІНОУСКАЯ

Мастацка-тэхнічная група:

М.М. БУДЧАНІН, М.К. ПАНЧАНКА,

В.І. САЧАНКА, Н.Я. ЧАРАТУН

Дзяжурны рэдактар:

Л.М. КЛЫШКО

© «Пралеска», студзень, 2011.

**Адрас рэдакцыі:**

220103, г. Мінск, вул. Сядых, 42.

Тэл.: 8 017 281-20-65; 8 017 281-50-84;

8 017 281-26-62 (бухгалтэрыя).

Е-mail: praleska-red@tut.by

Наш сайт: <http://praleska-red.by>

Падпісана да друку 03.01.2011.

Папера афсетная,

на вокладцы і ўкладцы мелаваная.

Фармат 60x84 1/8. Ум. друк. арк. 8,5.

Ум. фарб.-адбіт. 11,3. Улік.-выд. арк. 11,35.

**Тыраж па падпісцы 11.512.**

**Заказ 3283.**

Надрукавана ў РУП «Выдавецтва

«Беларускі Дом друку».

ЛД № 02330/0494179 ад 03.04.2009.

220013, г.Мінск,

проспект Незалежнасці, 79.



**ШАНОЎНЫЯ КАЛЕГІ!**

*Шчыра вітаем Вас з Новым 2011-м годам! Жадаем моцнага здароўя, шчасця, плёну ў працы, поспехаў у вялікай і пачэснай, нашай агульнай справе — выхаванні дзяцей! Дзякуй за падпіску на «Пралеску»! Будзьма разам!*

*Калектыў рэдакцыі часопіса «Пралеска»*

**У НУМАРЫ**

МІНІСТР АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ Сяргей Аляксандравіч МАСКЕВІЧ	2
<b>ЛІСТ РЭДАКТАРА</b>	
А. Сачанка. ВІРТУАЛЬНАЕ — РЭАЛЬНАЕ!	3
<b>У НАС — ТАК, А ЯК У ВАС?</b>	
Г. Лабанава. КРЫНІЧНАЙ ВАДОЙ БЕЛАРУСКІЯ СЛОВЫ БРУЯЦЬ. Шляхі і сродкі далучэння да беларускіх нацыянальных традыцый дзяцей дашкольнага ўзросту	4
<b>МАЙСТАР-КЛАС</b>	
БЛАГОДАТНЫ СВЕТА ДУХОВНОГО ПРОСВЕЩЕНИЯ. Блок материалов по духовно-нравственному воспитанию дошкольников на православных традициях из опыта работы яслей-сада № 170 г.Гомеля	10
<b>У МІНІСТЭРСТВЕ АДУКАЦЫІ</b>	
Н. Пашкавец. ВНУ: ВЫНІКІ І ПЕРСПЕКТЫВЫ ЎСТУПНАЙ КАМПАНІІ	20
<b>НАВУКОВЫЯ ПУБЛІКАЦЫІ</b>	
Л. Кандыбовіч. ПЕРИОДИЗАЦИЯ РАЗВИТИЯ ИСТОРИИ ПСИХОЛОГИИ В БЕЛАРУСИ. Жизнь и деятельность Л.С. Выготского	21
<b>КАНФЕРЭНЦЫІ</b>	
А. Саченко. ПСИХОЛОГИЯ ДЕТСТВА В КОНТЕКСТЕ ВРЕМЕНИ	23
<b>ДАШКОЛЬНАЯ ЎСТАНОВА — СЯМ'Я</b>	
Л. Клышко. РАБОТА З СЯМ'ЕЙ: ІНАВАЦЫЙНЫ ПАДЫХОД	25
<b>АХОВА ПРАЦЫ</b>	
Інструкцыя по охране труда для кладовщика	27
<b>ІНФАРМАЦЫЯ, ХРОНІКА</b>	
ПРАЦА ПА РАЗМЕРКАВАННІ І ЖЫЛЛЁВЫ ЎЛІК	29
<b>ДЗЕ МАТЭМАТЫКА ЖЫВЕ?</b>	
Г. Бусовцова. МАТЕМАТИКА... В ДВИЖЕНИИ. Конспект комплексного развивающего занятия для детей группы «Фантазёры» с элементами физкультуры и математики	30
Е. Томашева. В ПОИСКАХ СОКРОВИЩ. Конспект математического конкурса для детей старшего дошкольного возраста	32
<b>ВУЧОНЫЯ — ПРАКТЫКАМ</b>	
В. Іучанкаў. БЕЛАРУСКАЯ МОВА: НОВАЯ РЭДАКЦЫЯ ПРАВАПІСУ. Заняткі 51—53	33
<b>ЭТНАПЕДАГОГІКА</b>	
Н. Лях. «КАЦІЎСЯ КЛУБОЧАК...». Народныя гульні ў кантэксце заняткаў	37
<b>КАРЭКЦЫЙНАЯ ПЕДАГОГІКА</b>	
Я. Шабала. ЗАЙКАНИЕ: ИГРАЕМ, ПОЗНАЁМ ОКРУЖАЮЩИЙ МИР, ГОВОРИМ ПРАВИЛЬНО. Статья 4. Использование игровой деятельности в коррекции заикания у детей	42
<b>МАЙСТАР-КЛАС</b>	
Л. Мындыкану, Е. Цупікова. МЫ ИГРАЕМ, МЫ РАСТЁМ! Сюжетно-игровые комплексы по сенсомоторному развитию детей раннего возраста (2—3 года)	47
<b>ГУЛЬНЯ: ЖЫЦЦЁ І ДЗЕЙНАСЦЬ ДЗІЦЦІ</b>	
И. Петровіч. ШАХМАТЫ: ГИМНАСТИКА ПАМЯТИ, ВОЛИ, УМА	53
<b>Я І СВЕТАКОЛ МЯНЕ</b>	
М. Шавыркін. ПОРЫ ГОДА. ЗІМА	57
<b>ПРАГРАМА «ПРАЛЕСКА»: ВЫЯЎЛЕНЧАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ</b>	
Ж. Мельнікова. НА ДВОРЕ БЕЛЫМ-БЕЛО. Игра-занятие для детей группы «Малыши»	59
Е. Шичко. СНЕГ ПОРХАЕТ, КРУЖИТСЯ... Игра-занятие для детей группы «Малыши»	59
Н. Парамонова. СМЕШНЫЕ СНЕГОВИКИ. Игра-занятие для детей группы «Почемучки» (3—4 года)	60
Т. Сугако. НЕЗАКОНЧЕННАЯ СКАЗКА. Занятие для детей группы «Фантазёры»	61
<b>ПРЭМ'ЕРА РУБРЫКІ</b>	
ДЕЛАЙТЕ С НАМИ, ДЕЛАЙТЕ САМИ!	62
<b>ЮРЫДЫЧНЫ КЛУБ</b>	64

На вокладцы часопіса: выхаванец ясляў-сада № 9 г.Мінска Арцём БЯЛОЎ, якому 1 студзеня 2011 года споўнілася 4 гады. Вітаем цябе, Арцём, шчасця і поспехаў табе ў жыцці!

Матэрыялы ў рэдакцыю павінны быць набраны на камп'ютары, рысункі, фотаздымкі разборліва падпісаны з адваротнага боку. Абавязкова неабходна дакладна і поўна паведамляць сваё прозвішча, імя і імя па бацьку, паштовы індэкс, хатні адрас, тэлефон, пасаду, пашпартныя дадзеныя стар. 31, 33 (серыя, нумар, калі і кім выдадзены, асабісты нумар грамадзяніна). Рукапісы па пошце не вяртаюцца.

У адпаведнасці са сваім Статутам рэдакцыя пакідае за сабой права на рэдагаванне, скарачэнне матэрыялаў, змену іх загаловаў і не вядзе пераліску з аўтарамі. Пункт погляду рэдакцыі не заўсёды супадае з пунктам погляду аўтараў. У адпаведнасці з Законам аб друку, за дакладнасць прыведзеных у публікацыях фактаў і цытат адказнасць нясуць аўтары. Тых, хто звяртаецца ў «Юрыдычны клуб», просім каротка і дакладна паведамляць сутнасць вашага пытання, свой адрас, тэлефон. Пераносы некаторых слоў зроблены паводле магчымасцей камп'ютара.

Матэрыялы, якія маюць рэкламны характар, пазначаны значком **Р**. За змест рэкламы адказваюць рэкламадаўцы. Рэклама ў часопісе можа змяшчацца на замежнай мове. Цэны на рэкламу дагаворныя.

# Міністр адукацыі Рэспублікі Беларусь Сяргей Аляксандравіч МАСКЕВІЧ



## **МАСКЕВІЧ Сяргей Аляксандравіч Міністр адукацыі Рэспублікі Беларусь**

Раней займаў пасаду старшыні Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу па міжнародных справах і сувязях з СНД. Маскевіч Сяргей Аляксандравіч нарадзіўся 1 жніўня 1953 года ў в.Быкаўка Шчучынскага раёна Гродзенскай вобласці. Скончыў Гродзенскі дзяржаўны педагагічны інстытут імя Я. Купалы, фізік. Доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар фізікі. Акадэмік Міжнароднай акадэміі адукацыі. Аўтар больш як 250 навуковых прац па фізіцы малекул і менеджменту ў адукацыі.

Працаваў лабарантам, старшым лабарантам, старшым інжынерам, старшым навуковым супрацоўнікам, старшым выкладчыкам, дацэнтам, прарэктарам па навуковай рабоце і рэктарам Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Я. Купалы. Дэпутат Гродзенскага абласнога Савета дэпутатаў 23-га і 24-га скліканняў. Старшыня Гродзенскай абласной арганізацыі дзяржаўнага грамадскага аб'яднання «Беларускае таварыства «Веды». Дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь трэцяга склікання.

## **Навагодняе віншаванне педагагічнай грамадскасці Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь Сяргея Аляксандравіча Маскевіча**

### **Паважаныя калегі!**

Сардэчна віншую вас з Новым годам і Калядамі!

Сваёй дзейнасцю, грамадзянскай пазіцыяй вы даказалі, што наш гістарычны выбар — незалежная, моцная і квітнеючая Беларусь. Звяртаючыся да ўдзельнікаў навагодняга дабрачыннага свята ў рамках акцыі «Нашы дзеці», Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А.Р. Лукашэнка заклікаў: «Любіце сваю краіну, сваю зямлю заўсёды, таму што на гэтай зямлі вам давядзецца будаваць свой дом, будаваць сваю краіну. Вы — наша будучыня. Я жадаю шчасця, працвітання, здароўя вам, вашым родным і блізкім, вашым педагогам, вашым бацькам. А яны сапраўды патрыёты нашай краіны, і яны гэта нядаўна даказалі».

2011 год адкрывае перад намі новыя перспектывы. Кожны з нас нясе асабістую адказнасць за навучанне і выхаванне духоўна багатай моладзі, прымушае думаць маштабна, адчуваць сябе дзяржаўным чалавекам, якому выпала пачэсная місія навучаць, выхоўваць, фарміраваць годнага свайго Айчыны грамадзяніна.

Перакананы, што і ў Новым 2011-м годзе вы будзеце з годнасцю выконваць сваю настаўніцкую місію, знаходзіцца ў цэнтры грамадскага жыцця краіны, з'яўляцца актыўнымі прапагандыстамі ведаў, культуры і гуманітарных каштоўнасцей.

Дарагія сябры! Ад усёй душы жадаю вам моцнага здароўя, натхнення ў педагагічна-навуковай дзейнасці, асабістага шчасця, дабра і ўдачы!

**З шанаваннем  
Міністр адукацыі Рэспублікі Беларусь  
С.А. Маскевіч**

## **Міністр адукацыі шчыра дзякуе**

На адрас Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь С.А. Маскевіча прыходзяць віншавальныя лісты і паштоўкі з нагоды прызначэння на высокі дзяржаўны пост.

Сяргей Аляксандравіч шчыра дзякуе адказным асобам, калегам, сябрам за добрыя словы і пажаданні, выказвае ўпэўненасць у тым, што падтрымка, узаемапаразуменне калег і цёплыя сяброўскія адносіны дапамогуць яму ў вырашэнні надзённых праблем па развіцці і ўдасканаленні сістэмы адукацыі Рэспублікі Беларусь.

# ВІРТУАЛЬНАЕ — РЭАЛЬНАЕ!

**Наступніў** 2011-ты! Мы вітаем яго разам з Вамі, нашы шануюныя чытачы. Найперш дзякуем, што зрабілі пагніску на «Пралеску», якой споўніцца сёлета ўжо 20 гадоў!

**Час імклівы**, няспынны і непаўторны, як і само дзяцінства, самі дзеці. Агпаведна — і ўмовы, мэты, метадыкі іх выхавання і развіцця. Хто б сумняваўся, што сёння дашкольная адукацыя зойме вядучае месца ў чалавечым жыцці менавіта як адукацыя — істотная прыступка ў сістэме ведаў, як адметны рэсурс перадашкольнай сістэматызацыі магчымасцей дзяцей. Між тым, практыка пераконвае: акадэмічныя дасягненні чалавека менавіта ў дашкольны перыяд проста каласальныя, а магчымасці ў развіцці асобы — выключныя! Невыпадкава ж паўстае пытанне аб пераносе шэрагу прадметаў на вывучэнне ў больш ранні ўзроставы перыяд з улікам узросту дзяцей і магчымасцей дашкольнай установы. І заўважце, што зусім нядаўня замена вызначэнняў «дашкольнае выхаванне» на «дашкольная адукацыя» (паводле сусветнай практыкі) не выклікала нейкага асаблівага ўзрушэння ці трывогі ў бацькоў ды ў грамадстве! А гэта значыць, што наша праца, калегі, як ніколі раней, стала больш запатрабаванай і неабходнай, зразумела, яшчэ больш адказнай. Тут рэч і пра рэсурсы якаснай адукацыі, і пра дзяржаўную палітыку, аб чым было красамоўна засведчана на IV Усебеларускім народным сходзе: «Беларусь павінна выйсці ў лік першых 50 краін свету з найвышэйшым індэксам развіцця чалавечага патэнцыялу».

**Вось чаму** звыклае нашаму вуху разуменне фізічнага развіцця дзіцяці ўсё ж трэба разглядаць больш канкрэтна і дастасоўна, літаральна, поруч з інтэлектуальным. Гэта не аспрэчваецца нікім, а таму гаворка ідзе пра адаптаваныя педагагічныя тэхналогіі, магчымасці якіх у дашкольнай адукацыі па-сутнасці толькі-толькі пачынаюць асэнсоўвацца навукай і ўспрымацца практыкай. Для прыкладу назаву высокія (інфармацыйна-камунікатыўныя) тэхналогіі. Іх ролю, месца, мэты ў раннім развіцці і адукацыі дзіцяці сусветная супольнасць нарэшце стала асэнсоўваць. Куды ж дзенешся: усе мы карыстаемся — і ўсё больш прафесійна — электроннай поштай, інтэрнэтам, мабільнымі тэлефонамі, лічбавымі фотаапаратамі, відэакамерамі, шматлікай іншай электроннай тэхнікай. Ёсць ужо аднаасобны тэрмін — «дыгітальныя здольнасці дзіцёнка», які адлюстроўвае яго магчымасці і ўменні выкарыстоўваць лічбавыя сродкі (цыфровыя сродкі) для вырашэння розных задач або мэтай. Тут, між іншым, узнікае і не адна праблема, прычым досыць актуальная: віртуальнасць і рэальнасць...

**Так складана?** Так проста? Не-не, вельмі і вельмі няпроста! Псіхолагі ўжо канстатуюць: парушаецца традыцыйнае разуменне дзяцінства (у сэнсе фізічнага засваення навакольнага асяроддзя) і фарміравання асобы чалавека. З імі пагадзімся. Аднак важна і тое, каб дзіцёнак дзейнічаў рэальна і рэальна асэнсоўваў усё, што адбываецца навокал яго, прычым у дыялектычным узаемадзеянні і ўзаемасувязі. Дакладна: фізічная і віртуальная рэальнасць істотна разняцца. Духоўнасць, асабовыя якасці, чалавечнасць застаюцца! Агсюль робім агпаведныя высновы...

**Калегі**, скажаце — Каляды, Новы год, а галоўны рэдактар такі сур'ёзны. Святы ёсць, дзякаваць Богу, і стануцца. Пасля наступаюць будні, праца, тое, што робіцца для нас, у імя нас, намі самімі. Вось да гэтага я Вас і заклікаю. І ў гэтай справе, як заўсёды, з Вамі будзе часопіс «Пралеска». Гэты нумар таму пацвярджэнне!

**З Новым годам!** Душэўнага камфорту, улюбёнасці ў жыццё, адчування рэальнасці, выдатных пачуццяў! Дзякуй Вам за творчае супрацоўніцтва, выключнасць асабістых зносін і высакароднасць. Няхай Вам заўжды свецяць радасцю дзіцячыя вочкі, адкрываюцца дабрам і спагадай бацькі, а сэрца і душу поўняць Надзея, Вера, Любоў!

**Будзьма разам, і тады мы — адбудземся!**



### МАЙСТАР-КЛАС

Галіна ЛАБАНАВА,  
загадчык ясляў-сада «Сонейка»,  
аграгарадок Кадзіна,  
Магілёўскі раён

*У Беларусі — ясныя вочы,  
Многа любові ў грудзях:  
Звонкае поле,  
Звонкія сосны,  
Звонкі і сонечны шлях.  
У Беларусі кожны куточак,  
Дзе ты не пойдзеш, пяе...  
Звонкае слова,  
Звонкая песня,  
Звонкае сэрца яе.*

Пятрусь БРОЎКА

## Крынічнай вадой беларускія словы бруюць

### ШЛЯХІ І СРОДКІ ДАЛУЧЭННЯ ДА БЕЛАРУСКІХ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ ТРАДЫЦЫЙ ДЗЯЦЕЙ ДАШКОЛЬНАГА ЎЗРОСТУ

*Леней за ўсё*

*мне на свеце мясціны,  
Дзе нарадзілася я і жыву.*

Мілагучныя паэтычныя радкі, выпешчаныя ў душы Галіны Іванаўны, сталі заповітнымі. Яе працоўныя і сямейныя адносіны прасякнуты гэтым святым пачуццём.

Нарадзілася Галіна Жылікоўская (дзявочае прозвішча) 2 мая 1961 года на Астравеччыне.

Тут, у вёсцы Грышконцы, і пачала спазнаваць характэрнае роднай зямлі. А потым, пражыўшы чатырнаццаць гадоў у Магілёве, куды пераехалі бацькі, вярнулася да вясковай прасторы. У 1979 годзе Галіна выйшла замуж за Аляксандра Лабанаву, і ў наступным годзе маладая сям'я пасялілася ў Кадзіне. Непадалёку ад абласнога цэнтра шырока разгарнулася выхаваўчая і педагогічная дзейнасць творчай асобы.

Спачатку Галіна Іванаўна працавала выхавальнікам, потым — выхавальнікам-метадыстам, а з 1988 года ўзначальвае дашкольную ўстанову. Увесь час з неаслабнай увагаю яна вучыць дашкольнікаў гэтак, як і родных дзяцей Юрыя і Юлію, каб яны любілі Радзіму, бераглі нацыянальную спадчыну, ганарыліся сваім народам.

Далучэнне дзяцей да нацыянальнай культуры — асноўны абавязак выхаваўча-навучальных устаноў. Пытанні па гэтым аспекце дзейнасці ў нашых яслях-садзе выносяцца на абмеркаванне педагогічных саветаў. У гадавым плане ёсць пастаянная тэма «Азнямленне дзяцей з нацыянальнай культурай». Для выхавальнікаў праводзяцца розныя формы метадычнай дапамогі: кансультацыі, семінары, якія дапамагаюць якасна выкарыстоўваць народныя святы і абрады ў выхаваўча-адукацыйным працэсе.

У нас зроблена наступнае:

- аформлена «Беларуская хатка»;
- зменены знешнія ўмовы ў груповым пакоі ў гэтак званы «беларускі дзень», які праходзіць у нас кожную пятніцу;
- у кожнай групе арганізаваны цэнтр літаратурна-мастацкай дзейнасці, дзе дзеці могуць пагартыць цікавыя кнігі;

● створаны ўмовы для правядзення літаратурных, дыдактычных, сюжэтна-ролевых гульняў «Бібліятэка», «Кніжная крама».

Адначасова фарміруецца яшчэ адзін вялікі кірунак працы — азнямленне дзяцей з беларускай мовай і стварэнне беларускамоўнай атмасферы ў групах. Таму мы пастаянна шукаем розныя выхаваўчыя сродкі, каб актывізаваць дзейнасць у гэтым кірунку. Яго рэалізацыя адбываецца на фізічных занятках з выкарыстаннем беларускіх народных гульняў, на рухава-творчых занятках, заснаваных на адным з відаў вуснай народнай творчасці і беларускіх народных гульняў (лічылкі, забаўлянікі, пальчыкавыя гульні), на сюжэтна-фізічных занятках з элементамі фальклору, на музычна-рытмічных занятках і ў час правядзення народных святаў.

Кожны чалавек мусіць ведаць сваю родную мову і нацыянальныя песні, танцаваць свае народныя танцы, падтрымліваць святы і звычаі роднага краю, любіць свае родныя мясціны, сваю Радзіму — Беларусь.

Адзін з выхаваўчых сродкаў, які дазваляе актывізаваць нацыянальныя інтарэсы дзяцей і ўвесці іх у беларускамоўную стыхію, — народныя святы і абрады. Яны наладжваюцца з дзецьмі старэйшага дашкольнага ўзросту. Зразумела, не ўсе аспекты святаў і абрадаў беларускага народа даступныя ім, таму мы выбіраем тыя, у якіх дзеці могуць прыняць дасціпны ўдзел. Дарослыя выконваюць у народных святах і абрадах вядучую ролю, а малыя маюць магчымасць спяваць, скакаць, ладзіць гульні і інш.

Акрамя каляндарных святаў мы заўжды праводзім такія фальклорныя імпрэзы, як «Кірмаш», «Талака», на якіх дзеці знаёмяцца з побытам беларускага народа, яго майстэрствам, рамёствамі. У восеньскіх кірмашах асноўнае месца займаюць агародніна і садавіна. Адначасова праводзім выставу вырабаў з садавіны і гародніны, сухіх лісцёў і кветак. На зімовых кірмашах выстаўляюцца вырабы з тканіны, прыроднага матэрыялу і з цеста, вышыўка. Да ўдзелу ў выстаўках запрашаем педагогаў дзіцячага сада і бацькоў. Кожная група прадстаўляе свае вырабы, а кампетэнтная камісія падводзіць вынікі і абавязкова якім-небудзь падарункам адзначае лепшыя работы. А больш за ўсё дзецям падабаецца частаванне прысмакамі пасля заканчэння фальклорных святаў і кірмашоў.

Асабліваю ўвагу мы звяртаем на падрыхтоўчую работу. Каб дзеці не страцілі цікавасць да свята ў працэсе падрыхтоўкі да яго, дарослыя праводзяць свае рэпетыцыйныя асобна ад іх. На фізкультурных занятках знаёмім дзяцей з абрадавымі гульнямі; на музычных — завучваем абрадавыя песні, танцы;

на занятках па азнаямленні з наваколлем расказваем пра гісторыю і значэнне свята; па выяўленчым мастацтве — рыхтуем атрыбуты да свята.

Напярэдадні свята зала заўсёды прыбіраецца: вывешваюцца саматканыя пасцілкі, ручнікі і вышыўкі, засцілаюцца абрусы, выстаўляюцца вырабы народна-прыкладнага мастацтва.

У нашых святах удзельнічаюць усе педагогі дзіцячага сада, абавязкова запрашаем да супрацоўніцтва бацькоў. Толькі тады, калі бацькі самі асэнсуюць выхавальнае значэнне народных святаў і абрадаў, яны будуць больш спрыяць духоўнай сацыялізацыі дзяцей.

Азнаямленне дзяцей з гісторыка-этнаграфічнай спадчынай мы ажыццяўляем з дапамогай фальклорнага гуртка «Сонейка». На занятках і ў гутарках па азнаямленні з родным краем (рэкамі і азёрамі, раслінным і жывёльным светам) мы выкарыстоўваем дыдактычныя і народныя гульні, малыя формы дзіцячага фальклору, беларускія народныя казкі, апавяданні, вершы, загадкі і легенды, сцэнізуем казкі, наладжваем інсцэніроўкі, афармляем выставы па маляванні, аплікацыі, канструяванні з паперы, калажы, складаем мастацкія апаведы з асабістага вопыту і па малюнках.

Адначасова дзеці знаёмяцца з творчасцю беларускіх песняроў, з дзейнасцю ўсходнеславянскага першадрукара і асветніка Ф. Скарыны, з творами беларускага фальклору: казкамі, вершамі, паданнямі, легендамі, прыказкамі і прымаўкамі, заклічкамі, калыханкамі, песнямі.

Паведамленні пра славетныя мясціны, гістарычныя гарады праводзім на занятках, у час гульніў-падарожжаў, малявання, чытання легенд і апавяданняў, спазнавальных гутарак.

Азнаямленне са старонкамі гісторыі ў выглядзе гутарак, гульніў дазваляе паказаць адметнасць беларускай зямлі, архітэктурны выгляд старажытных гарадоў, побыт гараджанаў мінулых стагоддзяў, растлумачыць, адкуль пайшлі беларусы і якія плямёны жылі раней, расказаць пра выхаванне дзяцей у мінулым. А легенды і паданні дапамагаюць высветліць сэнс назваў нашых гарадоў.

Немагчыма ўявіць сабе знаёмства з культурнай спадчынай Беларусі без заняткаў-падарожжаў па краіне беларускіх народных музычных інструментаў. На музычных занятках дзіцячы народны аркестр з задавальненнем іграе народныя мелодыі. А правядзенне фізічных культурных забаў на тэму «Як мы ведаем беларускія гульні» не толькі дапамагае пазнаёміць з народнымі гульнямі, але і дае магчымасць папрактыкавацца ў беларускай мове, бо вельмі часта ў гульнях выкарыстоўваюцца невялікія вершыкі, якія дзеці хутка завучваюць.

Але больш за ўсё нашым выхаванцам падабаецца беларуская народная творчасць. І ў гэтым дапамагае музей. Тут дзеці знаёмяцца з прадметамі побыту, адзеннем, вырабамі з саломы, лёну, гліны, дрэва, музычнымі прыладамі, дэкаратыўна-ўжытковым мастацтвам Беларусі (саломапляценнем, вышыўкай, ганчарствам, разьбой па дрэве), з традыцыямі беларускага народа. Вынікам такіх заняткаў становяцца дзіцячыя малюнкi, вырабы з гліны, пластыліну, паперы.

Вельмі значным момантам з'яўляецца запрашэнне ў госці да дзяцей народных умельцаў з вёскі Кадзіна, якія займаюцца ткацтвам, саломапляценнем, вышыўкай, пляценнем з лазы, разьбой па дрэве. Акрамя гэтага нашы выхавальнікі наведваюцца і ў школьны музей гісторыі і мастацтва Беларусі, а ўдзельнікі фальклорнага гуртка школы прыходзяць да нас за забавамі і вяртаркамі.

У нас трывалыя ўзаемаадносіны: дзіцячы сад — школа — сям'я. Мы ствараем спрыяльныя ўмовы па

пераемнасці дзейнасці дашкольнай установы ў пачатковай школе. Само тое, што і ў дзіцячым садзе, і ў школе дзейнічаюць фальклорныя гурткі, паказвае цесную сувязь у азнаямленні дзяцей з народнай спадчынай. Акрамя таго, гурткі школьнікаў, якія працуюць ад Цэнтра выхавальнай работы аддзела адукацыі, дапамагаюць дзецям больш даведацца пра тканіну і саломку пры знаёмстве з адзеннем, пашытым з палатна рагожы і ўпрыгожаным узорами з саломкі.

Яшчэ ў нас існуе ансамбль песні, у ім удзельнічаюць педагогі дзіцячага сада і школы.

Веды, якія дзеці атрымліваюць на занятках, замацоўваюцца ў самастойнай дзейнасці не толькі ў дзіцячай установе, а і дома. Таму асноўнай задачай у азнаямленні бацькоў з нацыянальнай культурай мы лічым фарміраванне актыўнай сацыяльнай пазіцыі бацькоў. Мы знаёмім іх з народнымі святамі, дэкаратыўна-ўжытковым мастацтвам, развіваем цікавасць да культурнай і гістарычнай спадчыны, народных традыцый. Звяртаем увагу на ролю прыроднага асяроддзя ў жыцці беларусаў, цесную сувязь чалавека і прыроды. З гэтай мэтай анкетуем бацькоў, праводзім кансультацыі, «круглыя сталы», гутаркі, сумесныя свята і абрады, з дапамогай бацькоў стварылі міні-музей, развучаем беларускія народныя песні, гульні, забаўлянікі, вывешваем беларускія слоўнікі.

Выхавальнікі і бацькі павінны быць аднадумцамі ў авалодванні роднай мовай. Таму трэба далучаць бацькоў да правядзення ранішнікаў, забаў і інш.

У групавым пакоі на стэндзе мы змяшчаем творы беларускай дзіцячай літаратуры, якія варта прачытаць дзецям. У рубрыцы «Знаёмая незнаёмка» раскрываем значэнне асобных беларускіх слоў, прыводзім прыклады сінонімаў, даем беларускія варыянты распаўсюджаных рускіх прыказак.

Таксама прапануем бацькам купіць кнігу на беларускай мове. У сярэдняй і старэйшай групам увялі традыцыю — адзін дзень у тыдзень праводзіць гутарку «Мая любімая кніжка», калі дзеці па чарзе прыносяць сваю любімую кніжку і расказваюць, як яе чыталі дома з бацькамі. Мы разумеем, што нацыянальная культура заўжды застаецца духоўнай скарбонкай. Этнакультура нашага народа мае свой унікальны пласт матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей. Яна ўтрымлівае магутны выхавальны патэнцыял для развіцця і фарміравання паўнавартаснай асобы. Таму праца педагогаў у гэтым кірунку патрабуе пастаяннага пошуку новых спосабаў і магчымасцей уключэння розных элементаў этнакультуры ў духоўны свет маленькага чалавека, каб выхаваць яго асобаю.

Агульныя мэты яднаюць калектыў, робяць яго трывалым, творчым. У нас шмат дасведчаных і спрактыкаваных спецыялістаў. Ганарымся працаю Ірыны Лядзьевай. Як музычны кіраўнік вышэйшай кваліфікацыйнай катэгорыі яна ўвесь час знаёміць дзяцей з нацыянальнымі традыцыямі. Гэтак дбайна адносіцца да сваёй і нашай агульнай справы Валянціна Кавалёва, выхавальнік вышэйшай катэгорыі з 30-гадовым стажам. Цёплую атмасферу ў калектыве ствараюць выхавальнікі Таццяна Бельчанка, Вольга Дыбаль, Зоя Варапай, Вольга Бушлякова, Алена Чарнякова. Заўсёды весела і цікава на фізічных занятках, якія наладжвае Ала Нямчыцка. Традыцыі дашкольных устаноў і нашага калектыву беражліва падтрымліваюцца.

**Прапануем вашай увазе некалькі заняткаў і святаў, якія мы выкарыстоўваем у сваёй дзейнасці па стварэнні беларускамоўнага асяроддзя ў дашкольнай установе і далучэнні да яго дзяцей і бацькоў.**

# Гуканне вясны

## КАНСПЕКТ ФАЛЬКЛОРНАГА СВЯТА Ў ГРУПЕ «ФАНТАЗЁРЫ»

**Праграмны змест:** фарміраваць цікавасць да беларускай мовы, жаданне авалодваць ёю; садзейнічаць асваенню дзяцей новымі ведамі пры ўдзеле ў фальклорным свяце «Гуканне вясны»; выклікаць у дзяцей эмацыянальны водгук і пачуццё радасці і гонару за родны кут.

На пляцоўку выходзяць дзеці і дарослыя (выхавальнікі). Яны ідуць павольным крокам з вяснянкай «Вясна, вясна на калочку...». Накіроўваюцца да дрэва і, спяваючы, упрыгожваюць яго вянкамі, кветкамі, стужкамі.

**1-я дзяўчынка** (*звяртаецца да дарослых з паклонам*). Ці дазволіце, добрыя людзі, вясну клікаць, зіму праважаць, лета дажыдаць?

Старэйшыя даюць дазвол. Распальваецца «агонь».

**2-я дзяўчынка** (*кажа замову да сонца*). Красна сонца, ясен свет, і з лунамі яснымі, і з звёздамі частымі, і з вясеннім цяплом, і з летнім агнём, і ўгрэй, упар зямлю, разгусці зялёную траву!

### **3-я дзяўчынка.**

Вылеці, пчолачка ярая,  
Вынесі залатыя ключыкі,  
Замкні халодную зіманьку,  
Адамкні цёплае лецечка!

Дарослыя і дзеці збіраюцца ў карагод, каля дрэва выводзяць магічныя кругі пад песню «**Ты, пчолачка ярая...**».

Па чарзе ўсе ўдзельнікі кажуць словы:

### **1-я дзяўчынка.**

Блаславі, Божа,  
Вясну-красну пеці,  
На ціхае лета,  
На буйнае жыта.

### **2-я дзяўчынка.**

Каб наша жыта  
У трубы павілося,  
У трубы павілося,  
Набок схілілася.

### **Дарослыя.**

На полі снапамі,  
А ў гумне\* тарпамі\*,  
На таку умалотна,  
У арудзе\* прысыпна,  
А у млыне прымольна.  
А у дзяжы падходна,  
А у пячы пячыста,  
А на сталі краіста.

\* **гумно** — вялікая халодная будыніна для складання і абмалоту жатага жыта.

\* **тарпа** і **торп** — вялікая сцірта снапоў, складзеных для захоўвання.

Група дзяцей і дарослых спявае песню «**Зіма з летам сграчаецца**». У гэты час на пляцоўку выходзяць дзве дзяўчыны, якія ўвасабляюць Вясну (у прыгожай сукенцы) і Зіму (у лахманах). Яны вітаюцца.

**Зіма.** Ой, чалом, чалом, ды цёплая Вясна!

**Вясна.** Ой, здарова была, ды халодная Зімачка.

### **Зіма.**

Што цябе, Вясна, узвелічаюць,  
Мяне, Зімачку, праклінаюць?

### **Вясна.**

Бо ты, Зімачка, халодная,  
Лугі, балоты памарозіла,  
Ой, я, Вясна, ды вясёлая,  
Лугі, горы узвесяліла,  
Лугі, горы ізмачыла.

Зіма, павярнуўшыся вакол сябе, уцякае. Да Вясны падбягаюць дзяўчаткі і пытаюць:

— А ты, Вясна, а ты, красна,  
Што ты нам прынясла?

### **Вясна.**

А прынясла я вам  
Цёплую вясну ціхую,  
І цёплую вадзіцу,  
З зямлі травіцу.

Да Вясны падбягаюць хлопчыкі і пытаюцца:

— А ты, Вясна, ты, красна,  
Што ты нам прынясла?

### **Вясна.**

Пастушкам па кіечку,  
А дзевачкам па вяночку.

Вясна вымае з рэшата вяночкі і ўскладае іх на галовы дзяўчаткам. Усе спяваюць песню «**А ў лесе, лесе...**».

Гучыць музыка да карагода «**Танок**», на яе фоне дарослыя кажуць:

Чый там карагод ходзіць,  
Семсот да малайцоў водзіць?  
Мікалайчыкаў карагод ходзіць,  
Семсот ды людзей водзіць.  
Усе ўдзельнікі свята водзяць карагод «**Танок**».

Здалёку, з другога боку пляцоўкі, з'яўляюцца валачобнікі і вясёлым гуртам ідуць у цэнтр пляцоўкі. Яны спяваюць, граюць, б'юць у бубен, свішчуць у дудкі, падыходзяць да дзяцей і дарослых.

### **1-шы валачобнік.**

Ой, барамі сасновымі,  
Ой, палямі жытнёвымі.

### **2-гі валачобнік.**

Ідуць, гудуць валачобнікі,  
Гукаючы, спяваючы...

### **3-ці валачобнік.**

Валачобнікі валачыліся,  
Валачыліся, намачыліся.

### **4-ты валачобнік.**

А за чый жа двор зачাপіліся?

**Усе разам.** Ды за ваш двор зачাপіліся.

Валачобнікі граюць, танцуюць, пасля гэтага іх адорваюць яйкамі, печывам. Усё гэта кладзецца ў торбачкі валачобнікам, тыя ў адказ дораць гаспадарам папяровых і саламяных птушак.

Дзяўчаткі падкідваюць іх угару.

Затым валачобнікі прапануюць пахадзіць па хатах і сказаць гаспадарам добрую навіну, што вясна ўжо заклікана. Усе ўдзельнікі свята ідуць да будынка дзіцячага сада і гукаюць:

— Ой, ці дома пані гаспадыня?

На парог выходзіць гаспадыня.

**Гаспадыня.** Дома, дома!

### **Валачобнікі.**

Спадарыня, спадарыня,  
Кідай сваю пражу,  
Зіма ужо прагнана,  
Адчыняй свае дзверы  
Ды кліч нас у госці!

### **Гаспадыня.**

Заходзьце, добрыя людзі!  
Дзякуй за добрую навіну!

**1-шы валачобнік.** Валачобнікі — не дакучнікі.

**2-гі валачобнік.** Не часта ходзяць, не дакучаюць.

**3-ці валачобнік.** У гэты гадо-чак — адзін разочак!

### **Усе разам.**

Частуй нас, гаспадыня, за тое,  
Што вясну паклікалі.

**Гаспадыня.** Каб пачаставаць, трэба спачатку заспяваць, павесяліць нас, бо без падпалу і дровы не гараць!

Валачобнікі спяваюць прыпеўкі, граюць, скачуць. Усе веселяцца. Гаспадыня частуе гасцей птушачкамі з цеста.

**1-шы валачобнік.** Дзякуй, гаспадыні, за пачастунак, пойдзем далей, панясем добрую навіну іншым людзям!

### **2-гі валачобнік.**

Жадаем, каб дзяды не ведалі бяды,  
А унукі не бачылі мукі.

### **3-ці валачобнік.**

Каб былі здаровы, як дуб скарбовы!  
Валачобнікі ідуць далей, дзеці і дарослыя гуляюць у даганялкі, гуш-каюцца на арэлях.

# Дабравесце, ці Звеставанне

## КАНСПЕКТ ЗАНЯТКАЎ У ГРУПЕ «ФАНТАЗЁРЫ»

**Праграмны змест:** пазнаёміць дзяцей з народнымі святам – святам «Дабравесце», ці «Звеставанне»; праз фальклорную дзейнасць выхоўваць павагу і цікавасць да нацыянальных традыцый, садзейнічаць развіццю правільнага беларускага вымаўлення.

### Ход заняткаў

**Выхавальнік.** Дзеці, вы звярнулі ўвагу на птушку, якая да нас прыляцела? Ёсць такая народная прыказка: «Бусел прыляцеў – вясна будзе». (*Дзеці паўтараюць.*) Ёсць яшчэ шмат народных прыкмет, дзе гаворыцца пра бусла: «Калі бусел прыляцеў крыху раней, то ў гэтым годзе вырасце выдатны лён». Як вы думаете, які ў гэтым годзе будзе лён? (*Выдатны.*) А чаму? (*Бо буслы ўжо прыляцелі.*)

Паслухайце яшчэ народныя прыкметы: «Калі пчала не выходзіць з вулля да Дабравесця, то будзе добрае ўраджайнае лета, а калі пакажацца раней, то дрэннае, скуднае». Дзеці, а з вас хто-небудзь бачыў ужо пчалу? Калі не бачылі, то будзе ў нас добрае, ураджайнае лета. Але ж адной з самых дакладных прыкмет набліжэння вясны

лічыцца прылёт бусла, які, па павер'і беларуса, заўсёды бывае на Дабравесце. «Вясна ўжо будзе», – гаворыць беларус, заўважыўшы першае з'яўленне гэтай птушкі.

**Дзіця.** Рады бусел клакоча  
На гняздзе на ўвесь гай.  
Радасць выказаць хоча,  
Прыляцеў я ў свой край.  
Тут над рэчкай сасенкі,  
Морам жыгта шуміць,  
Без любімай старонкі  
Мне ніколі не жыць.

### (А. Дзеружынскі)

**Бабуля.** Бусел – любімая птушка беларуса, бо ён прыносіць добрыя весткі. Людзі лічаць, што на чым двары паселіцца бусел, там будзе поўны дастаток. Таму многія беларусы нацягваюць на стрэхі сваіх будынкаў ці на дрэвы, што растуць у двары, старыя колы, каб яны паслужылі асновай для гнязда бусла. Разбурыць буслінае гняздо – вялікі грэх. Акрамя таго, па павер'і, у бусла ў адной назе знаходзіцца агонь, а ў другой – вада. Так што ён за разбурэнне гнязда ў адплату можа зрабіць пажар. Забіць бусла – таксама вялікі грэх. Гэта тое самае, што і забіць чалавека, бо лічаць, што бусел узнік з чалавека.

Дабравесце як час перавагі вясны над зімою прымушае падумаць і пра агароды. Як толькі павее вясновым цяплом, душа селяніна страпянецца, і ён з нецярпеннем чакае таго часу, калі прыйдзеца яму ўзяцца за святую справу апрацоўкі зямлі. Лічылася, што да Дабравесця нельга чапаць Зямлю-маці, бо яна можа прагневацца. Пасля Дабравесця, калі ўжо сядзе снег, лепей за ўсяго ў чацвер сярод дня, зрабіць першую баразну. Гаспадар надзявае чыстую бялізну, кладзе ў торбу хлеб, соль, яйкі, сыр і ідзе ў поле. Там ён праводзіць толькі тры баразны (болей нельга!). Потым дастае яду з торбы, трохі падсілкоўваецца, па кавалку хлеба дае коням, а яйка закапвае ў зямлю. Гэта ён так частуе Зямлю-маці, каб яна была ласкавая і добра ўрадзіла, каб усюды было поўна, як тое яйка.

Я прапаную пагуляць у гульні «**Лянок**» і «**А мы проса сеялі**», каб у гэтым годзе ўрадзіўся добры ураджай.

Да наступных заняткаў пацікаўцеся ў бацькоў, якія яны ведаюць загадкі, прыказкі і прымаўкі пра пары года, птушак і звяроў Беларусі.

# «Кірмаш»

## КАНСПЕКТ КАМБІНАВАНых ЗАНЯТКАЎ У ГРУПЕ «ЧАМУЧКІ-II»

**Праграмны змест:** выхоўваць у дзяцей гонар за свой народ і край; узбагачаць мову дашкольнікаў лексікай з беларускага фальклору, развіваць жаданне авалодаць ёю; садзейнічаць паглыбленню цікавасці да прадметнай лепкі; выхоўваць творчыя здольнасці.

### Ход заняткаў

Чуецца песня Дзеда-барадзеда (верш А. Вольскага, музыка Л. Захлеўнага).

Хто я? Дзед-барадзед.

Абышоў цэлы свет.

А цяпер у вясёлы час

Завітаў да вас.

**Дзед-барадзед.** Добры дзень, хлопчыкі і дзяўчынкі. Я прыйшоў здалёк. Дзеці, я ведаю, што вам дужа падабаюцца цацкі. А вы ведаеце, дзе можна іх купіць? (*Адказы дзяцей.*) Я быў на кірмашы, а там такія прыгожыя цацкі прадаюцца! Хадзем усе разам на кірмаш, можа, і вам гэтыя цацкі спадабаюцца.

Ідуць у музычную залу, інтэр'ер якой аформлены пад кірмаш. Гучыць беларуская музыка, на прылаўках шмат цацак. Дзяўчынка Паўлінка ў беларускім адзенні дзівіцца імі. Вітаюцца.

**Дзед-барадзед.** Шмат тут розных цацак, але мы купім тую, пра якую я вам загадаю загадку.

Чуецца музыка, мелодыя якой нагадвае спеў птушкі. Дзед-барадзед звяртае на гэта ўвагу і пытаецца, пра каго гучыць музыка.

**Дзед-барадзед.** Восць мы зараз яе і купім. (*Дзеці купляюць птушку-свістульку.*) Падабаецца вам птушка? Якая яна? (*Адказы дзяцей.*)

Дзед-барадзед прапаноўвае пасвістаць хлопчыку або дзяўчынцы. Дзеці дзякуюць і ідуць далей.

Дзед-барадзед чытае лічылку пра зайца. Пытаецца, пра каго яна? Прапануе пашукаць такую цацку на прылаўках. (*Дзеці знаходзяць зайку, купляюць.*) Зноў пытаецца:

— Чым вам падабаецца гэта цацка?

— Як майстар перадаў вобраз зайкі? (*Адказы дзяцей. Ідуць далей.*)

**Дзед-барадзед.** На кірмашы, дзеці, не толькі гандлююць, але і спяваюць. (*Прапануе спець тэлеўку пра певунка.* Дзеці купляюць певунка.)

**Дзед-барадзед.** Чым прывабіў вас пёўнік? Як майстар перадаў убранне пёўніка? (*Адказы дзяцей.*)

**Дзед-барадзед** (*абагульняе расповед пра цацку*). Мы з вамі купілі беларускія народныя цацкі. Іх зрабілі майстры з гліны і па-свойму ўпрыгожылі. Гэтыя цацкі вельмі любяць дзеці, бо яны не проста цацкі, а яшчэ і свістулькі. (*Дзед-барадзед раздае іх, дзеці свістучуць.*)

Весялей, сябры, іграйце

І ляноту праганяйце!

Чуецца песня «Перапелачка», якую выконваюць дарослыя. Дзеці вядуць карагод.

**Дзед-барадзед.**

Тук, тук, чаравік, не ляніся.

Туды-сюды, чаравік, павярніся.

Дзеці выконваюць танец «**Юрчка**» або «**Грабельчык**».

Пасля гэтага Дзед-барадзед прапаноўвае кожнаму выляпіць цацку, якая асабліва спадабалася. Сочыць, каб дзеці ўпрыгожвалі фігуркі не толькі з дапамогай стэкі, а і налепамі, валікамі, кольцамі і г.д.

Дзед-барадзед і дзеці ў канцы заняткаў разглядаюць усе цацкі, абмяркоўваюць іх, выбіраюць лепшыя, параўноўваюць з тымі, што набылі на кірмашы. Цацкі ставяцца на прылавак.

Пасля гутаркі дзеці развітваюцца з Дзедам-барадзедам.

# Як ты сэрцу майму міла

## КАНСПЕКТ КОМПЛЕКСНЫХ ЗАНЯТКАЎ

**Праграмны змест:** далучаць дзяцей да культуры беларускага народа, паглыбляць пачуццё любові і прывязанасці да роднага краю, да духоўных каштоўнасцей яго народа; удакладніць назвы вырабаў з гліны, прапагандаваць лепшы народны вопыт выхавання праз фальклор.

### Ход заняткаў

Гучыць беларуская народная песня «**Наш край беларускі**». Дзеці апрануты ў беларускія нацыянальныя строі.

**Выхавальнік (В.).** Дзеці, сёння ў нас цудоўны дзень! А ці звярнулі вы ўвагу на тое, якая музыка цяпер гучала? (*Беларуская, пра наш родны беларускі край.*)

Дзеці, я ўпэўнены, што ўсе вы вельмі любіце сваю родную Беларусь, сваю краіну, у якой нарадзіліся. А вершы пра Беларусь ведаеце?

**В.** Давайце раскажам верш «**Дарагая Беларусь**» Петруся Броўкі.

### 1-е дзіця.

Залацістыя прасторы,  
Незлічона ясных зор,  
Рэкі ціхія, азёры,  
Галасісты шумны бор!  
Ты нас ласкай атуліла,  
І я у шчасці гавару,  
Як ты сэрцу майму міла,  
Дарагая Беларусь!

**В.** Вось які цудоўны верш! Можна, хто-небудзь яшчэ ўспомніў?

### 2-е дзіця.

Беларуская краіна,  
Перазвон азёраў, бароў.  
Над палаткамі бульбы і жыта  
Песня велічных курганоў.  
Гэта наша зямля дарагая,  
Гэта нашы лугі і палі,  
Над якімі спрадвеку гукае  
Бусел — сімвал бяссмерця зямлі.

**В.** Памятаеце, дзеткі, мы вучылі верш Веры Вярбы «**Мой край**»?

Мы любім свой край, сваю зямлю:  
вербы, бярозы, рэкі, крыніцы, сцежкі і пралескі. (*Дзеці называюць рэкі Беларусі, расказваюць гэты верш.*)

### 3-е дзіця.

Ад ветру гунцаць вербы лозы,  
Бяжыць дарога напасткі,  
Мой край — бялоткія бярозы  
Абапал сіняе ракі.  
Высока ў небе вырай кружыць:  
Ляціць за сіні небакарай.  
Не забывай ніколі, дружа,  
Сваю зямлю, свой родны край.  
Мой край — лугі і пералескі,  
Крыніцы звон і шум лясны,  
Мой край — блакітныя пралескі  
На сцежках ранняя вясны.

**В.** Мы любім птушак, якія ляцяць на зіму ў вырай, а пасля зноў прылятаюць, не забываюць свой край. Раскажыце, калі ласка, верш «Журавель» Веры Вярбы.

### 4-е дзіця.

Аблягаў журавель  
Мораў сто і сто зямель,  
Аблягаў, абхадзіў,  
Свае крылы натрудзіў.  
Мы спыталі ў жураўля:  
— Дзе найлепшая зямля?  
Журавель — нам у адказ:  
— Няма лепшай, чым у нас!

**В.** Дзеці, а на якой мове мы з вамі размаўляем? І якая наша родная мова? (*Беларуская, прыгожая, ласкавая, пяшчотная.*)

Беларуская мова — гэта мова нашых бабуль, матуль, гэта цудоўная мова. А што вы, дзеці, ведаеце пра нашу мову, якія вершы мы з вамі вучылі?

Паслухайце верш «**Вечна жывая**» **Паўла Марціновіча**.

### 5-е дзіця.

Крынічкай спявае, не замярзае,  
Родная мова.

У сэрцы не гасне,

поўніцца шчасцем,

Родная мова.

Над светам лунае, вечна жывая,

Родная мова.

І нас беларусаў збірае, яднае,

Родная мова.

Дзеці чытаюць верш Уладзіміра Скарынкіна «**Родная мова**»:

У шуме лясным словы

вечныя нашы гучаць,

Крынічнай вадой

беларускія словы звяняць,

Таму нашы продкі

любілі іх і бераглі,

Як пушчы і рэкі, азёры, гаі і палі.

**В.** Мы з вамі нарадзіліся і жывём у Беларусі, хто мы? (*Беларусы.*)

(*Дзеці чытаюць вершы пра беларусаў.*)

**В.** Дзеці, а што гэта ў вас за адзенне такое прыгожае? У што вы апрануты? (*У беларускае нацыянальнае адзенне.*) Ой, якія ж вы прыгожыя беларусы і беларусачкі! Вам не церпіцца расказаць пра сваё прыгожае адзенне? (*Расказы дзяцей.*)

Ну, а цяпер такіх прыгажунь-дзяўчынак і прыгажуноў-хлопчукоў я запрашаю на беларускі танец «**Зайграй жа мне, дударочку**».

(*Выконваеца танец.*)

**В.** Цудоўна павесяліліся. А цяпер вось што хачу прапанаваць. Памятаеце, дзеткі, я расказвала вам пра дзеда Васіля і бабулю Васіліну? Дык вось у нядзелю я ездзіла да іх у госці. Яны цікавіліся, ці вялікія вы ўжо сталі, і запрашалі ўсіх у госці. Таму я і прапаную вам такім прыгожым паехаць да іх у вёску. А паедзем мы не на машыне, не на аўтобусе, а на конях. Конікі ў нас незвычайныя. Мы выберем двух конікаў пры дапамозе лічылькі. Сядайце ў вазок і паехалі ў госці ў вёску.

(*Дзеці становяцца парамі за «конікамі» і, падскокваючы, рухаюцца па кругу са словамі.*)

**Дзеці.** Дожджык, дожджык, не ідзі,

Мы паедзем на кані,

На кіях драўляных,

З вербаў наламаных.

Дожджык, дожджык, не ідзі,

Мы паедзем на кані.

Едзем мы без шапак,

Не баімся крапак.

**В.** Ну вось, мы і ў вёсцы. Крыху адпачніце, а я пагляджу, ці каля той хаты мы спыніліся. (*Разглядае вакол сябе.*) О, дык тут жывуць дзед і баба. Дзень добры вам у хату!

*Выходзяць дзед і баба.*

**Дзед і баба.** Добры дзень, дзеці дарагія, унучкі і ўнучыкі. Заходзьце, калі ласка, да нас. (*На століку або на паліцы стаяць вырабы з гліны, на другім — куфэрак з ільнянымі вырабамі.*)

**В.** Дзеці, паглядзіце, колькі ўсяго цікавага ў дзядулі і бабуляй! Хата незвычайная, бо тут знаходзяцца незвычайныя рэчы. Увесь гэты посуд, што вы бачыце, дзед Міхась вырабляў сам у сваёй майстэрні.

**Дзед.** Так, так, даражэнькія. А ці ведаеце вы, з якога матэрыялу зроблены гэты посуд? (*З гліны.*)

Для працы я адбіраю самую лепшую гліну, замочваю яе, потым скачваю, адпрацоўваю на спецыяльным прыстасаванні і раблю вось такія прыгожыя і патрэбныя рэчы (*расказвае пра гліняныя рэчы.*)

**В.** Дзякуй, дзядуля, вельмі шмат мы даведаліся цікавага. Ой, а што ж гэта такое тут стаіць? (*Куфэрак.*) У ім таксама шмат цікавага. Вось паглядзіце. (*Дастае рэчы і наказвае, з чаго яны зроблены.*)

**Баба.** Гэта ўсё я выткала сама.

**В.** Дзякуй, бабуля, вельмі цудоўна!

Дзеці, дзядуля і бабуля шмат працуюць. Для гэтага трэба рана ўставаць, старанна выконваць сваю працу, быць цярдлівым, і толькі тады будуць атрымавацца такія прыгожыя рэчы. (*Прапануе дзецям з бабуляй і дзедам пагуляць у гульні «Лянок».*)

**Дзед.** Вось каб працаваць так хачелася, як гуляць і скакаць!

**В.** Кожнаму з вас бабуля падрыхтавала розныя рэчы, але не ўпрыгожыла іх. На гэтых рэчах трэба намаляваць беларускія ўзоры. А хлопчыкі ў нас будуць майстрамі-ганчарамі, пакажуць дзеду, што яны ўмеюць вырабляць.

(*Дзеці працуюць пад гукі беларускай музыкі. Бабуля і дзядуля хваляць іх за стараннасць і частуюць.*)

**В.** Дзякуй вам, дзед і баба, за ўсё! Нам час ужо вяртацца ў дзіцячы сад.

(*Дзеці садзяцца ў вазок, вяртаюцца ў дзіцячы сад.*)



# Інструмент народны, і вясёлы, і журботны

## КАНСПЕКТ ЗАНЯТКАЎ-ПАДАРОЖЖА Ў ГРУПЕ «ФАНТАЗЁРЫ»

**Праграмны змест:** прадаўжаць развіваць у дзяцей цікавасць да музычнай дзейнасці; даць дзецям веды пра беларускія музычныя інструменты (дудка, скрыпка, гармонік, цымбалы) і іх выразныя магчымасці; фарміраваць эстэтычны густ.

### Ход заняткаў

**Музычны кіраўнік (М.к.).** Дзень добры, дарагія сябры! Сёння мы з вамі трапім у краіну беларускіх музычных інструментаў. А дапаможа нам Дзед-Усёвед. (*Гучыць народная мелодыя, з'яўляецца Дзед-Усёвед.*)

**Дзед-Усёвед.** Добры дзень, дзеці! Я, Дзед-Усёвед. Ці ведаеце вы, чаму ў мяне такое прозвішча? А яно такое таму, што я ўсё ведаю, на ўсе пытанні магу даць адказ.

**Дзед-Усёвед.**

Я, Дзед-Усёвед, абышоў цэлы свет,  
Вяртаўся да дому,  
нёс гасцінец малому.  
На парозе сянец  
свой паставіў карабец.  
Калі ласка, усе, хто хоча,  
адмыкайце замок.  
Хто хутчэй адмыкне,  
хай шапне на вушка мне,

Што у тым карабцы.

Адгадайце загадку:

Дзесяць дзірачак у ёй,

А ў кожнай голас свой. Што гэта?  
(*Дудка.*)

(*Музычны кіраўнік адчыняе карабец, дастае дудку.*)

**Дзед-Усёвед.** Дудка — гэта любімы музычны інструмент пастухоў. Праводзячы доўгі час на пашы, яны рабілі дудкі з дрэў, каб склікаць авечак. На дудках выконваюцца абрадавыя песні, якія ў пашавы сезон спявалі ў вёсках паўсюдна.

(*Дзеці слухаюць песню «Іграў я на дудцы».*)

**Дзед-Усёвед** (*загадвае загадку*).

Не жанчына, а спявае

Так, што сляза ў вачах гуляе,

А сыпне польку-трапятуху,

Не ўседзім, брат, не хопіць духу?

(*Скрыпка.*)

**Дзед-Усёвед.** Скрыпка прыйшла да нас з захаду. На Беларусі людзі вельмі любілі і любяць скрыпку.

Скрыпка пявучая ёсць у мяне (*паказвае скрыпку*),

Нясе таямніцы ў кожнай струне.

Гэта праўда, кожная струна па-свойму плача, спявае. (*Кранае кож-*

*ную струну скрыткі.*) Дзеці, а колькі струн мае скрыпка? (*Адказ: чатыры.*)  
Давайце зараз паслушаем, як гучыць скрыпачка. (*У грамафісе гучыць музычны твор у выкананні скрыпача.*)

**Дзед-Усёвед.** А вось яшчэ адзін цікавы беларускі інструмент. (*Паказвае цымбалы.*) Хто ведае яго назву?

Гэта — інструмент народны,

І вясёлы, і журботны...

Вось дзе цуд, дзе прыгажосць!

Струн у ім мо з сотню ёсць,

Ключ для струн, два малаточки,

Іх завуць яшчэ кручочкі...

Лёгка ўзмах умелых рук —

І папльгў чароўны гук.

Малаточки заскакалі,

а цымбалы заспявалі...

Струны срэбрам звяняць.

З чым іх спеў параўнаць?

На Беларусі яны з'явіліся даўно, іх вельмі любіць наш народ. На іх выконваюць музычныя творы — народныя песні, танцы, класічную музыку. Давайце паслушаем у выкананні цымбалістаў беларускую народную мелодыю «**Крыжачок**».

**М.к.**

Без музыкі, без дуды

Ходзяць ножкі не туды,

А як дудку пачуюць,

Самі ножкі танцуюць.

**Дзед-Усёвед.** Вось яна — мая дуда. (*Дастае з карабца малюнак дуды.*) Дудой у Беларусі называюць валынку. Гэта — адзін са старажытных музычных інструментаў. Гэта мех, зроблены са скуры казла, з некалькімі драўлянымі рознымі трубкамі. У час ігры дудар націскаў локцем на мех, паветра паступала ў трубку. На дудзе падыгрывалі на вяселлях, ігрышчах, кірмашах, паказах батлейкі.

**М.к.** Дзед-Усёвед, хутчэй зайграй, хай пачуе ўвесь наш край.

(*Выконваецца беларуская песня-танец «Зайграй жа, дударочку» пад акампанемент гармоніка.*)

**М.к.** Дзеці, мы спявалі, танцавалі пад гучанне гармоніка. Так прыгожа было яго слухаць. А хто з вас ведае гісторыю яго паходжання?

**Дзед-Усёвед.** Ён прыйшоў на Беларусь з Расіі. У беларускай вёсцы пад гукі гармоніка весяліцца моладзь.

Сучасны гармонік мае сваю доўгую гісторыю развіцця. Спачатку з'явіўся губны гармонік (*паказвае яго*), які хутка распаўсюджваўся па ўсіх краінах. Гэта быў дзіцячы інструмент. З цягам часу беларускія майстры пачалі рабіць ручныя гармонікі. На гармоніку іграюць пераважна танцавальныя мелодыі, прыпеўкі. На вяселлі гармонік іграе разам з бубнам, барабанам, са скрыпкай і цымбаламі (*уключае магнітафон*). Паслухайце, калі ласка, мелодыю.

**М.к.** Са старажытных часоў да нас дайшло шмат цікавых музычных інструментаў. Раней усе цацкі дзецям рабілі самі бацькі. Вырабляліся яны з дрэва, саломы, лёну, гліны, цеста. Каб дзецям было цікава, напаўнялі іх гукамі, а знешні выгляд адпавядаў птушцы ці іншай жывёле.

**Дзед-Усёвед.** Здагадайцеся, пра які музычны інструмент ідзе размова.

З гліны мы яго ляпілі,

Потым у печы абпалілі,

Навучыўся ён спяваць,

Не дае нікому спаць.

Хто гэта? (*Пеўнік.*)

(*Дастае з карабца свістулька-пеўніка.*)

Свістулька — духавы музычны інструмент. Полая сярэдзіна, яна, як і дудка, мае світковае прыстасаванне — горлачка і некалькі ігравых адтулін, дзве ці болей. Вырабляліся свістулькі з гліны, абпальваліся разам з ганчарным посудам або ў звычайнай хатняй печы. Яны прыгожа глядзеліся, нагадвалі то нейкую птушку, то іншую жывёлу, то казачную істоту — лесавічка, чорціка, птушкі.

**Дзіця.**

Глінянага пеўніка мне падарылі,

Гліняныя ў пеўніка ножкі і крылы.

Хвост пер'ем гарыць,

і грабенчык іскрыцца,

І свецяцца вочы, нібыта суніцы.

Ён самы прыгожы

з глінянай сямейкі.

Ну, пеўнік, як пеўнік,

ды дзіўны ён нейкі.

Пяюць галасістыя пеўні ў дварышчы,

А мой не спявае, а мой толькі свішча.

(*Дзед-Усёвед раздае дзецям падарункі — гліняныя свістулькі.*)